

Branko Bošković, *Politička sociologija Antonija Gidensa*,
Univerzitet u Beogradu,
Fakultet političkih nauka /
Čigoja, Beograd, 2018.
(Bojan Božović)

Sedamdesete i osamdesete godine prošlog vijeka su bile period intenzivnog proučavanja zapadnog svijeta, a naročito društveno-ekonomske implikacije kapitalizma i uticaja kapitalizma na društvene promjene. Posebno upečatljiv, snažan i originalan pristup takvim istraživanjima i opažanjima dao je jedan od najpoznatijih sociologa današnjice, Antoni Gidens, u svojim radovima iz tog ali i kasnijih perioda.

Gidens je gotovo četrdeset godina jedan od najznačajnijih autora iz domena sociologije i političke sociologije. Racionalističkim pristupom svemu u stvarnosti, Gidens je oduvijek uspijevao da kritički i objektivno pristupi većini aktuelnih tema. Iako je doprinos u stvaranju savremene sociološke misli od strane Gidensa na ovim prostorima odveć poznat, većina sociologa je pažnju posvećivala prije svega njegovim radovima iz perioda sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog vijeka. Autor se, sa druge strane, bavio svim periodima naučnog (sociološkog) stvaralaštva Antonija Gidensa, s posebnim osvrtom na one izvore koji su imali temelj u političkoj sociologiji. Rezultat takvog istraživačkog pristupa predstavlja ovo vrijedno djelo koje je 2018. godine objavljeno od strane jedne od najznačajnijih akademskih institucija ovog područja, Fakulteta političkih nauka u Beogradu.

Ova knjiga predstavlja impresivan proizvod autorovog gotovo decenijskog istraživanja rada Antonija Gidensa, kroz pisanje doktorske disertacije. Osim što je posvetio ogromnu pažnju izučavanju svih radova Antonija Gidensa, autor je u građu za izradu ovog djela uključio i saznanja do kojih je došao i kroz intervju sa Gidensom, vođenim u aprilu 2018. godine u Domu lordova britanskog parlamenta.

Gidens je put od dječaka iz skromne radničke porodice do Doma lordova popločao veoma obimnim opusom, koji je bez sumnje predstavljao izazov koji je dao samo dodatni zamah autoru da svim Gidensovim djelima pristupa jednako uspješno primjenjujući tri faze: analiza Gidensovih radova, analiza kritike i sekundarne literature i lični osvrt i tumačenje.

Autor je ovaj rad raščlanio na ukupno jedanaest djelova. U svakom od njih opisani su najvažniji segmenti tog dijela i u njima čitaoci

mogu lako pronaći odgovore na većinu tema koje je Gidens obrađivao, uz neizbježni autorov osvrt na te teme. Tako je, nakon uvoda, drugi dio rada posvećen nastanku Gidensove sociologije, treći se bavi Gidensovom teorijom strukturacije, četvrti je posvećen Gidensovoj interpretativnoj sociologiji, peti Gidensovoj teoriji države, šesti opisuje Gidensovu analizu modernosti, sedmi je posvećen Gidensovom poimanju globalizacije, dok je osmi posvećen teoriji trećeg puta, a deveti društvenoj, političkoj i ekonomskoj realnosti Evropske unije, deseti je sumarni prikaz političke sociologije i na kraju zaključci autora kao vrijedna sinteza svega navedenog.

Svaki od navedenih djelova bi mogli biti zasebna tema proučavanja dovoljnog obima i značaja za izradu jedne ozbiljne studije ili doktorske disertacije. Zato je značaj ovog djela još veći a konciznost autora nesagledivo značajnija. Autor je svoj pečat ovom djelu dao upravo kroz jasan sumarni kritički prikaz svih Gidensovih razmišljanja. Ovo djelo, osim toga, predstavlja i vrijedno podsjećanje na neke klasične autore (Marks, Veber, Dirkem) i njihova učenja o najvažnijim pitanjima (političke) sociologije. Ali veličina Gidensa je što se pored bavljenja „vječnim” sociološkim temama jednako kvalitetno bavio i savremenim konceptom svijeta, uvodeći i analizirajući nova moguća rješenja. Zato Gidensu nije stran ni izlet u probleme globalizacije ili današnje Evropske unije. Naprotiv. Gidens globalizaciju promatra kroz više prizmi ali uz često uočavanje surovosti brzine koja je zahvatila savremeni svijet, u kojem je mjerljivo postalo dominantno u odnosu na apstraktno. Doprinos takvom stanju, po njemu, posebno je dala savremena tehnologija. Gidens nam zato u svojim radovima nudi sociologiju globalizacije i zagovara pristup utopijskog realizma, koji će biti svojevrсна kritička teorija, sa ciljem stvaranja teorije koja ima visoke ciljeve, ali koja je zasnovana na realnim mogućnostima. Kada je riječ o Evropskoj uniji, Gidens predlaže saradnju i povezanost između država na osnovama koje neće ili ne moraju voditi ka federalističkom uređenju ove nadnacionalne organizacije. Zanimljivo je da on Evropu posmatra prije svega kroz Evropsku uniju i kroz integracionistički proces koji vlada kod većine drugih evropskih država. Gidens takođe uočava nespornu stagnaciju Evropske unije, koja je uslovljena prije svega ekonomskom krizom koja ju je zahvatila. S druge strane, uz sve to i autor daje jasan osvrt na ta Gidensova stajništa izražavajući svoju saglasnost ili oprečna mišljenja.

Gidens je, kao što je poznato, poseban doprinos dao kroz teorije strukturacije. Naime, društveni sistem je međusobno povezan i promjena u jednom segmentu ili dijelu će nužno inicirati promjene i kod drugih djelova. Takođe je važno istaći da Gidens koristi pojam djelatnik a ne akter, čime želi da posebno označi razliku između svjesnog subjekta koji posjeduje određena znanja (akter) i nekog ko ima određena znanja i sposobnosti (djelatnik), čime unosi jasnu razliku u pojmovima ali i suštini. Ovim pojmovima Gidens želi da istakne i ulogu pojedinca u društvenom procesu i njegovu ulogu u zajednici kojoj pripada.

Posebno značajnim ipak smatramo i Gidensovu teoriju trećeg puta. Kako autor prepoznaje, politike trećeg puta o kojima piše Gidens zasnivaju se na globalizaciji, promjenama u ličnom životu i u odnosu prema prirodi. Kao alternativa neoliberalizmu i socijalizmu, treći put nudi rješenja za sve nedostatke koje su ovi procesi nedvosmisleno prikazali. Ostaje da vrijeme ali i čitaoci smisleno daju ocjenu tim prijedlozima, ali imajući u vidu da je Gidens većinu ovih procesa i sam osjećao direktno kroz svoj razvoj i rast. Njegovo porijeklo, mjesto gdje je odrastao, bez sumnje su ostavljali trag na njegove buduće radove i razmišljanja. Svoja znanja je, kako sam navodi, sticao „slučajno”, ali je marljivim pristupom i velikim talentom dosegao do plemićke titule i predstavnika Laburističke partije u Domu lordova i jednog od najznačajnijih intelektualaca druge polovine dvadesetog i prve polovine dvadeset prvog vijeka.

Autor knjige je, kao što smo naveli, na jedan jezgrovit, studiozan, detaljan ali vrlo pristupačan način približio rad i djelovanje Antonija Gidensa. Bogatstvo koje je nauči ostavio Antoni Gidens sigurno će biti predmet brojnih istraživanja u budućnosti ali isto tako, vjerujemo najmanje jednako, obaveznu literaturu, makar na ovim prostorima, predstavljaće i ova knjiga uz koju će se sva stremljenja i zapažanja Antonija Gidensa mnogo lakše shvatiti. Svaka epoha ili svaka decenija nosi svoje izazove. Gidens je kroz svoj rad čini se jednako važan pečat davao svakoj od posljednjih nekoliko. Zato u svakom radu možemo vidjeti neizostavnu crtu uticaja društva na pojedinca u kontekstu klasnih (ekonomskih) ali i drugih razlika. S toga ne treba da čudi njegova težnja ka izučavanju socijalizma ali i kritički osvrt na sve dobro ili loše što je on mogao da donese zapadnom svijetu.

Takođe tvrdimo da ovo djelo predstavlja i značajan izvor za širenje znanja ali i otvaranja nekih budućih tema iz polja savremene političke sociologije, ali i ekonomskih nauka, međunarodnih odnosa, geopolitike. Zato će ova knjiga biti jednako atraktivna cjelokupnoj akademskoj zajednici, bez obzira na nivo znanja i starosnu dob čitalaca. Time je, vjerujemo, autor uspio u onome što je i Gidensu „polazilo za rukom” kroz cijelu svoju akademsku karijeru — da bude rado čitan od mnogih, da ga većina razumije ali i da kod svih probudi neka dodatna interesovanja za produbljivanjem pojedinih tema i pitanja. A za svakog naučnog radnika je to, bez sumnje, najveći izazov i najdragocjeniji uspjeh.